

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Τίτλος:

«Όμορφη και παράξενη πατρίδα... Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση από την παράδοση στον μοντερνισμό»

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΜΑΔΕΝΛΗΣ ΧΑΡΙΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Όμορφη και παράξενη πατρίδα ... Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στον μοντερνισμό.

Εφαρμογή σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Μακροχωρίου

Χρονολογία

Από 26-3-2013 έως 23-4-2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Οκτώ ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η ικανοποιητική εφαρμογή του σεναρίου προϋποθέτει:

- την εξοικείωση των μαθητών/τριών με την ανάγνωση ποιητικών κειμένων,
- τη γνώση βασικών στοιχείων της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης (Οι μαθητές τα έχουν διδαχθεί στο μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο),
- την ικανοποιητική γνώση των προγραμμάτων του Η/Υ: μηχανή αναζήτησης, πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (ΠΕΚ), ανάρτηση αρχείων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (Wiki), πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint),
- την ύπαρξη εργαστηρίου πληροφορικής με τουλάχιστον έξι ηλεκτρονικούς υπολογιστές, βιντεοπροβολέα και σύνδεση στο διαδίκτυο,
- την εξοικείωση με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τον συνδυασμό μεθόδων,
- την επιλογή εκ μέρους του εκπαιδευτικού των ποιητικών κειμένων που θεωρεί ότι είναι κατάλληλα για να μπορέσουν οι μαθητές αρχικά να αντιληφθούν και στη συνέχεια να κατανοήσουν την «εικόνα» της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, *Όμορφη και παράξενη πατρίδα...* Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στον μοντερνισμό, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το διδακτικό σενάριο αναπτύχθηκε σε δύο φάσεις: *Πριν την ανάγνωση* (δύο ώρες) και *Κυρίως ανάγνωση* (έξι ώρες). Στην Α' φάση, *Πριν την ανάγνωση*, άνοιξε ο διάλογος με την Ποίηση. Δόθηκε το περίγραμμα του όρου, ενώ αναδείχθηκε η ποικιλία των θεμάτων της. Στη συνέχεια, με την παράθεση ποιητικών κειμένων διαφορετικών εποχών έγινε αντιληπτό ότι η έννοια της πατρίδας μπορεί να είναι αφενός άξονας συνοχής και αφετέρου να αναδεικνύει τον τρόπο αλλαγής της ποίησης στην πορεία της από την παράδοση στον μοντερνισμό. Οι μαθητές αναζήτησαν σε ποιητικές ανθολογίες και ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες ποιήματα, τα διάβασαν και τα παρουσίασαν.

Στη Β' φάση, της *Κυρίως ανάγνωσης*, οι μαθητές ανά ομάδες διάβασαν ποιήματα παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, διαφορετικών λογοτεχνικών ρευμάτων και εστίασαν στην έννοια της πατρίδας, στα συστατικά που ο κάθε ποιητής χρησιμοποιεί για να την παρουσιάσει, και στον τρόπο γραφής του. Οι μαθητές διάβασαν τα κείμενα επεξεργαζόμενοι τα φύλλα εργασίας τόσο μέσα στην τάξη όσο και στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος(Wiki). Η χρήση του επεξεργαστή κειμένου βοήθησε τους μαθητές να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο δομείται ένα ποιητικό κείμενο και ο ψηφιακός υπομνηματισμός τους έδωσε τη δυνατότητα να σχολιάσουν από τη δική τους οπτική ένα ποίημα. Ο εκπαιδευτικός στήριξε καθοδηγητικά όλα τα μέλη της τάξης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση είναι ο τίτλος του σεναρίου. Η πατρίδα, όμορφη και παράξενη, υμνήθηκε, λατρεύτηκε, κατηγορήθηκε, αγαπήθηκε, πίκρανε και απογοήτευσε. Η ποίηση, ευαίσθητος δέκτης, παρουσίασε τις διαφορετικές εικόνες της πατρίδας επισημαίνοντας τη συνάρτησή της με τα ιστορικά γεγονότα και τα πολιτιστικά ρεύματα. Οι εικόνες της πατρίδας αλλά και η στάση και τα συναισθήματα των ποιητών-δημιουργών παρουσιάζονται στο σενάριο μέσα από συγκεκριμένα ποιήματα

διαφορετικών εποχών και λογοτεχνικών ρευμάτων. Έτσι, οι μαθητές κατανόησαν μέσα από την ποίηση ότι η πατρίδα είναι μια σύνθετη έννοια που δεν αναφέρεται μόνο στον τόπο στον οποίο κατοικεί ένας λαός αλλά αναφέρεται κυρίως στις ιδέες, στις αξίες, στα ιδανικά, στον πολιτισμό και στην ιστορία του. Γνώρισαν την ψυχή της πατρίδας μέσα από μια ποιητική πορεία μετάβασης από την παράδοση στον μοντερνισμό.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να συνειδητοποιήσουν την αλλαγή της ποίησης μέσα στον χρόνο, ως αποτέλεσμα της σχέσης της με την εποχή,
- να αντιληφθούν την εξέλιξη της ποίησης στο γενικότερο πλαίσιο πολιτισμικών και καλλιτεχνικών ρευμάτων,
- να διαβάσουν ποιητικά κείμενα, που αναφέρονται στην πατρίδα και να συνειδητοποιήσουν ότι η εικόνα της πατρίδας και τα χαρακτηριστικά της, που διαμορφώνονται ανά εποχή, αποτυπώνονται στο περιεχόμενο και στη μορφή του ποιητικού κειμένου.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν τους όρους παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση, εντοπίζοντας τα χαρακτηριστικά τους σε ποιητικά κείμενα,
- να γνωρίσουν την ποιητική εικόνα της πατρίδας, όπως αυτή παρουσιάζεται από ποιητές διαφορετικών εποχών και τάσεων.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της εφαρμογής του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές να μπορούν:

- να διακρίνουν σε ποιήματα τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης,
- να διαβάζουν ποιητικά κείμενα για την πατρίδα με την αντίληψη της πολυσημίας του ποιητικού λόγου,
- να αντιλαμβάνονται την πατρίδα ως σύνθετη έννοια με συστατικά την ελευθερία, την ανεξαρτησία, τη δικαιοσύνη, τον αγώνα, τα ιδανικά, την αξιοπρέπεια,
- να διαβάζουν την Ποίηση ως πολιτιστικό καθρέφτη της εποχής.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε δύο φάσεις (*Πριν την ανάγνωση, Κυρίως ανάγνωση*) και στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων, όπου κεντρική θέση κατείχε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Ειδικότερα: στην Α' φάση η πρακτική του καταγισμού ιδεών, ο κατευθυνόμενος διάλογος και η μετωπική διδασκαλία ανέδειξαν τον στόχο και τον σχεδιασμό της διδακτικής πορείας του σεναρίου. Η εργασία σε ομάδες έδωσε τη δυνατότητα να ξεπεραστούν προβλήματα που προέκυπταν εξαιτίας της αδυναμίας μαθητών του τμήματος να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις των δραστηριοτήτων. Η ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» παρέχει τη δυνατότητα πολλαπλών αναγνώσεων. Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος βοήθησε στην καλύτερη οργάνωση της διδακτικής πορείας, στην κατανόηση και εμπάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο, στη δημιουργική συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους και με τον διδάσκοντα.

Οι μαθητές, με βάση τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας, επικοινωνήσαν, συνεργάστηκαν και δημιούργησαν στην αίθουσα διδασκαλίας και στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki). Ο εκπαιδευτικός έλυσε απορίες, στήριξε την έρευνα, παρενέβη καθοδηγητικά και έθεσε ερωτήματα. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη

δυνατότητα δημιουργίας κειμένων (απλών και πολυτροπικών) σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, κριτικής αντιμετώπισης των πληροφοριών αλλά και εμπάθυνσης στο γνωστικό αντικείμενο.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στην καθημερινότητα μας η έννοια της πατρίδας λειτουργεί ως σημείο αναφοράς, έτσι που η πορεία της ταυτίζεται με την προσωπική πορεία του πολίτη αλλά και της κοινότητας. Κατά συνέπεια το ερώτημα: *Τι είναι η πατρίδα μας;* τίθεται στην αφετηρία του στοχασμού του πολίτη και ιδιαίτερα των νέων. Όχι ως στείρα πατριδολατρία αλλά ως κριτικός στοχασμός καθώς η πορεία της ταυτίστηκε με την πορεία του ελληνικού λαού, θετική ή αρνητική. *Τι ήταν και τι είναι η πατρίδα; Ποιες οι αξίες και τα ιδανικά της; Ποιος ο στόχος της; Πώς πορεύτηκε σε μια μακρά, δύσκολη, ιστορική πορεία;*

Ως λογοτεχνικός τόπος η πατρίδα αναφέρεται σε όλες τις εποχές καθώς συναρτάται με την Ιστορία. Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου προσπαθήσαμε να ανιχνεύσουμε την εικόνα της πατρίδας σε ποιητές, που καταθέτουν το όραμα και τους στοχασμούς τους για αυτήν σε ένα πλαίσιο όχι μόνο ιστορικό αλλά και πολιτισμικό, θέλοντας να υπογραμμίσουμε την πολυσημία της και την ανάγκη της συνεχούς προσαρμογής της, θεωρώντας ότι ενώνει τον έφηβο με το χθες και το αύριο, με τη συλλογική προσπάθεια.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδακτική ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» είναι η δεύτερη θεματική ενότητα της Λογοτεχνίας στην Α΄ Λυκείου ([Νέο Πρόγραμμα Σπουδών](#)).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Μέσω της αξιοποίησης των ΤΠΕ επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να μπορούν να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας(Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής MozillaFirefox, GoogleChrome, κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, YouTube),
- να αντιληφθούν την κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας, όταν χρωματίζουν λέξεις ή εκφράσεις ή περιόδους στο κείμενο ή όταν εντοπίζουν και χρωματίζουν συγκεκριμένα εκφραστικά μέσα ή αντικαθιστούν λέξεις ή αλλάζουν τη γραμματοσειρά ή το μέγεθός της (πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου Microsoft Word),
- να κατανοήσουν ότι με τον ψηφιακό υπομηματισμό μπορούν να διαβάσουν και να νοηματοδοτήσουν κάθε ποιητικό κείμενο ανάλογα με την προσωπική τους πρόσληψη,
- να μπορούν να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα. (πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων PowerPoint). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας, ήχου παρουσιάζει μια άλλη ανάγνωση του κειμένου,
- να εξοικειωθούν στην επικοινωνία και συνεργασία σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης (Wiki), καθώς αναρτούν τις εργασίες τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α' Λυκείου:

Κ.Π. Καβάφης, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#)

Ανδρέας Κάλβος, [«Ο φιλόπατρις»](#)

Κωστής Παλαμάς, [Ο δωδεκάλογος του Γύφτου](#) (απόσπασμα από τον «Προφητικό»)

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Γιάννης Ρίτσος, [«Ο τόπος μας»](#)

Γιώργος Σεφέρης, [«Ελένη»](#), [«Επί ασπαλάθων...»](#), [«Τελευταίος σταθμός»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Νίκος Αλέξης Ασλάνογλου, [«Ars poetica»](#) στο *Ο δύσκολος θάνατος*. Θεσσαλονίκη: Εγνατία 1978, σ. 65

Νικηφόρος Βρεττάκος, [«Αν δεν μου 'δινες την ποίηση Κύριε»](#) στο *Τα ποιήματα*. Αθήνα: Τρία Φύλλα 1999, τ. Α'.

Οδυσσέας Ελύτης, [«Ο ήλιος ο ηλιότορας»](#) στο *Ποίηση*. Αθήνα: Ίκαρος 2002, σ. 237.

Κωστής Παλαμάς, [«Ο Ποιητής»](#) στο *Άπαντα 3*. Αθήνα: Μπίρης – Γκοβόστης 1963, σ. 92.

Τίτος Πατρίκιος, [«Στίχοι»](#) στο *Συνομιλία. Κείμενα του Δ. Ν. Μαρωνίτη για το έργο του Τίτου Πατρίκιου*. Αθήνα: Κέδρος 2005, σ. 138-139.

Ιωάννης Πολέμης, [«Τι είναι η πατρίδα μας»](#) στο *Άπαντα τα πρωτότυπα ποιητικά και θεατρικά*. Αθήνα: Δωρικός 1970.

Θανάσης Φωτιάδης, [«Ήθελε να γνωρίσει ποιητή»](#) στο *Ποίηση για την ποίηση*. Ανθολόγηση-πρόλογος: Αντώνης Φωστιέρης – Θανάσης Θ. Νιάρχος, Αθήνα: Καστανιώτης 2006, σ. 215.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Σεφέρης, Γ.1971. «Δήλωση». Αθήνα: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. http://www.snhell.gr/testimonies/content.asp?id=112&author_id=44 [27-4-2013]

Χαρτουλάρη, Μ. 2012. «Ο ποιητής θα μας περιμένει στο νέο του σπίτι». *Τα Νέα*, 3/11/2012 <http://www.tanea.gr/politismos/article/?aid=4764582> [27-4-2013]

Τραγούδια

«[Αχ! πατρίδα μου γλυκιά](#)» από τον ομώνυμο δίσκο, στίχοι-μουσική-ερμηνεία Λουκιανός Κηλαηδόνης, Minos, 1992.

«[Αχ, Ελλάδα σ' αγαπώ](#)» από τον δίσκο *Ο Ρασούλης τραγουδάει Ρασούλη, Ναι στο ναι και ναι στο όχι*, στίχοι Μανώλης Ρασούλης, μουσική Βάσω Αλαγιάννη, ερμηνεία Μανώλης Ρασούλης, Minos, 1984.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: Πριν την ανάγνωση (δύο διδακτικές ώρες)

1^η ώρα

Την πρώτη ώρα εφαρμογής του σεναρίου επιχειρήθηκε να γίνει μια γενική συζήτηση με τους μαθητές για τη θέση της ποίησης στη ζωή τους. Ρωτήθηκαν αν διαβάζουν ή αν γράφουν ποιήματα. Μία μαθήτρια δήλωσε ότι γράφει ποιήματα και μάλιστα απήγγειλε ένα που είχε γράψει και θυμόταν. Οι υπόλοιποι μαθητές δεν είχαν ποτέ διαβάσει εκτός σχολείου κάποιο ποίημα, καθώς όλη τους η σχέση με την ποίηση περιοριζόταν στη μελέτη ποιημάτων στο σχολείο. Έγινε προσπάθεια να δοθούν κάποιοι ορισμοί για την ποίηση, αλλά η συζήτηση δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, καθώς οι περισσότεροι μαθητές δεν μπορούσαν να θυμηθούν ούτε ένα ποίημα ή κάποιους έστω στίχους.

Αφού διατέθηκαν δέκα περίπου λεπτά στην παραπάνω διαδικασία και διαπιστώθηκε ότι δεν είχε επιτευχθεί ο στόχος της δραστηριότητας (να ενεργοποιηθεί, δηλαδή, το ενδιαφέρον των μαθητών για το θέμα του σεναρίου), ζητήθηκε από τους μαθητές κατά ομάδες (οι ίδιες που είχαν σχηματιστεί πιο πριν, κατά την εφαρμογή άλλων σεναρίων στο μάθημα της Λογοτεχνίας) να ανοίξουν το Wiki που είχε ετοιμαστεί από τον διδάσκοντα και, με αφορμή τις απόψεις που κοσμούσαν την αρχική σελίδα και αφορούσαν σε ορισμούς της ποίησης, να επιλέξουν και να παρουσιάσουν σύντομα αυτή

που τους εξέφραζε¹. Η δραστηριότητα αυτή διήρκεσε πέντε περίπου λεπτά. Αρκετοί μαθητές ενεργοποιήθηκαν, όχι όμως στον επιθυμητό βαθμό.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η άποψη που φάνηκε ότι κέντρισε το ενδιαφέρον των μαθητών ήταν το σύνθημα «η ποίηση είναι στους δρόμους!». Με αφορμή το σύνθημα αυτό έγινε σύντομη συζήτηση για τον επαναστατικό χαρακτήρα της ποίησης. Δυστυχώς, ακούστηκαν και απαξιωτικές απόψεις για την ποίηση με αφορμή ορισμούς της ποίησης δυσνόητους για τους μαθητές.

Η επόμενη δραστηριότητα είχε σχεδιαστεί από τον διδάσκοντα σε φύλλα εργασίας που υπήρχαν στο Wiki. Είχαν επιλεγεί πέντε από τα ποιήματα που προτείνονται στο συνταγμένο σενάριο και αφορούν στον ρόλο της ποίησης και ζητήθηκε από τις ομάδες να γράψουν το σχόλιό τους με αφορμή την άποψη του ποιήματος που τους δόθηκε να μελετήσουν, δημιουργώντας στο Wiki μια σελίδα για την ποίηση με χρώμα και εικόνα. Παρόλο που επελέγησαν ποιήματα τα οποία, κατά τον διδάσκοντα, θα ήταν περισσότερο κατανοητά στους μαθητές, μόνο μια ομάδα κατάλαβε και σχολίασε το ποίημα² που της δόθηκε. Οι υπόλοιπες έγραψαν την άποψή τους για την ποίηση παραθέτοντας στίχους και ολόκληρα ποιήματα που βρήκαν στο διαδίκτυο.

Με τη δραστηριότητα αυτή ολοκληρώθηκε η πρώτη διδακτική ώρα. Δόθηκαν οδηγίες στους μαθητές να ολοκληρώσουν την εργασία τους στο σπίτι τις επόμενες δυο μέρες και στη συνέχεια να επιλέξουν και να σχολιάσουν την πιο πρωτότυπη και ενδιαφέρουσα για αυτούς εργασία. Από τους δεκαοχτώ μαθητές του τμήματος οι δέκα σχολίασαν κάποια εργασία.

2^η ώρα

Για τη δεύτερη ώρα ο διδάσκων είχε εξετάσει τις εργασίες που εκπόνησαν οι ομάδες και δημιούργησε μια σελίδα στο Wiki, συγκεντρωτική των απόψεων που διατύπωσαν οι

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *arxiki_sel_wiki_1*, *arxiki_sel_wiki_2* και *arxiki_sel_wiki_3*.

² Επρόκειτο για το ποίημα «Αν δεν μου 'δινες την ποίηση, Κύριε» του Ν. Βρεττάκου. Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *poiima_A_fasi_1* και *poiima_A_fasi_2*.

μαθητές σχετικά με τον ρόλο της ποίησης³. Έγινε σύντομη παρουσίαση των απόψεων αυτών στην ολομέλεια της τάξης και παρουσιάστηκαν με περισσότερη λεπτομέρεια δυο από τις εργασίες, οι δύο που είχαν συγκεντρώσει και τα περισσότερα σχόλια. Οι εργασίες αυτές ήταν πράγματι πρωτότυπες, καθώς η πρώτη αφορούσε σε γιαπωνέζικα ποιήματα και η δεύτερη ξεχώριζε από τα χαρακτηριστικά της ποίησης τον ρυθμό και τον επαναστατικό της χαρακτήρα.

Με τη συζήτηση που προκάλεσε η παρουσίαση των εργασιών αυτών έγινε η μετάβαση στον δεύτερο άξονα της Α΄ φάσης. Παρουσιάστηκαν και σχολιάστηκαν τα θέματα των ποιημάτων που επέλεξαν οι μαθητές (κυριαρχούσε κυρίως το ερωτικό συναίσθημα) και ζητήθηκε από τους μαθητές να σκεφτούν ποιο άλλο είναι συχνά θέμα της ποίησης. Έτσι, η συζήτηση κατέληξε ότι και η πατρίδα πολλές φορές εμπνέει τους ποιητές.

Ακούστηκαν τα τραγούδια «Αχ Πατρίδα μου γλυκιά» και «Αχ, Ελλάδα σε αγαπώ» με ταυτόχρονη προβολή σχετικών βίντεο και ακολούθησε συζήτηση για το θέμα των δύο τραγουδιών. Συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τους μαθητές να θυμηθούν ποιήματα που αναφέρονται στην πατρίδα⁴ και συζητήθηκε πόσο ενδιαφέρον είναι το θέμα της πατρίδας για τους ίδιους, ποιες εποχές οι ποιητές γράφουν με θέμα την πατρίδα, ποια αισθήματα και ποιες ιδέες εκφράζουν.

Με τη συζήτηση αυτή έγινε κατανοητό ότι ποιήματα ποιητών διαφορετικών εποχών και ρευμάτων με θέμα την πατρίδα αποτελούν το αντικείμενο του σεναρίου με τίτλο «Όμορφη και παράξενη πατρίδα... η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στον μοντερνισμό». Έτσι, δόθηκε ως ατομική εργασία στο σπίτι να επιλέξουν και να παρουσιάσουν στο Wikiένα ποίημα με θέμα την πατρίδα, εκφράζοντας και οι ίδιοι την άποψή τους για την πατρίδα. Στόχος της δραστηριότητας

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *apopseis_1*, *apopseis_2*, *apopseis_3*, *apopseis_4* και *apopseis_5*.

⁴ Προκειμένου να κινητοποιηθούν οι μαθητές, αφού δήλωναν ότι δε θυμούνταν σχετικά ποιήματα, τους ζητήθηκε να θυμηθούν ποιήματα ή στίχους και τραγούδια που ακούν συχνά στις σχολικές γιορτές κατά τις εθνικές επετείες.

ήταν να ακουστούν ποιήματα διαφορετικής τεχνοτροπίας, μοντέρνα και παραδοσιακά, και να διαπιστωθούν σε πρώτη φάση κάποιες διαφορές.

B' φάση: Κυρίως ανάγνωση (έξι διδακτικές ώρες)

3^η ώρα

Οι εργασίες των μαθητών είχαν σχολιαστεί από τον διδάσκοντα πριν από την έναρξη της τρίτης ώρας στο Wiki και παρουσιάστηκαν σύντομα στην ολομέλεια της τάξης. Οι μαθητές επέλεξαν μόνο παραδοσιακά ποιήματα. Μεταξύ των εργασιών ξεχωρίζει μια που επέλεξε ποίημα ξένου ποιητή (του σύγχρονου Καναδού Brian Wrixon)⁵ και η εργασία της μαθήτριας που έγραψε η ίδια ένα ποίημα για την πατρίδα⁶.

Στη σύντομη συζήτηση που έγινε με αφορμή τις εργασίες ζητήθηκε από τους μαθητές να διαπιστώσουν τα χαρακτηριστικά των ποιημάτων που επέλεξαν σχετικά με τη μορφή τους. Καθώς όλα τα ποιήματα που παρουσιάστηκαν ήταν παραδοσιακά (ακόμη και το σύγχρονο ποίημα του ξένου ποιητή ακολουθεί τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης), οι μαθητές αναφέρθηκαν στα χαρακτηριστικά της μορφής των παραδοσιακών ποιημάτων. Στην ερώτηση του διδάσκοντα αν μπορεί ένα ποίημα να μην έχει ομοιόμορφες στροφές και στίχους, μέτρο, ομοιοκαταληξία, οι μαθητές απάντησαν αρνητικά, δίνοντας έτσι την εντύπωση ότι δεν γνώριζαν τι είναι η μοντέρνα ποίηση. Η δραστηριότητα αυτή διήρκεσε δεκαπέντε λεπτά.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από κάθε ομάδα να ανοίξει τη σελίδα της με τις δραστηριότητες στο Wiki και να εκπονήσει την πρώτη εργασία της B' φάσης. Συγκεκριμένα, δόθηκαν στις ομάδες τα ποιήματα: I. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας» και από το έργο του *Ο. Ελύτη Ο ήλιος ο ηλιάτορας*, το απόσπασμα «Ο ήλιος». Στις τρεις πρώτες ομάδες δόθηκε το πρώτο ποίημα και στις άλλες δύο το δεύτερο και ζητήθηκε από κάθε ομάδα να απαντήσει στις ερωτήσεις που περιέχονταν στην εργασία, με στόχο

⁵ Βλ. ό.π. τα αρχεία *poiima_Brian_Wrixon_1* και *poiima_Brian_Wrixon_2*.

⁶ Βλ. ό.π. τα αρχεία *poiima_patrida_1* και *poiima_patrida_2*.

να διαπιστωθούν στο τέλος τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης.

Οι ομάδες που εξέταζαν το ποίημα του Ι. Πολέμη, «Τι είναι η πατρίδα μας» κλήθηκαν να απαντήσουν στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Διακρίνουμε στροφές στο ποίημα; Κάθε στροφή έχει ορισμένο αριθμό στίχων; Υπάρχει ομοιοκαταληξία και μέτρο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί;
- Χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα;
- Το ποίημα αναφέρεται σε μια έννοια και γύρω της «χτίζει μια ιστορία»; Ο κόσμος του ποιήματος αμφισβητεί τον κόσμο όπως εμείς τον γνωρίζουμε;
- Ο τίτλος του ποιήματος μας προϊδεάζει για το περιεχόμενο;

Και για το ποίημα του Ο. Ελύτη, *Ο ήλιος* οι ομάδες απάντησαν στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Σχολιάστε το μέτρο και την ομοιοκαταληξία. Πώς θα χαρακτηρίζατε τον στίχο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί; Εντοπίζετε λεξιλογικούς συνδυασμούς που σας ξενίζουν;
- Ποιο εκφραστικό μέσο κυριαρχεί στο ποίημα;
- Τι παρατηρείτε ως προς τη χρήση των σημείων στίξης στο κείμενο;
- Μπορείτε να κατανοήσετε με την πρώτη ανάγνωση τον νοηματικό κόσμο του κειμένου;
- Εντοπίζετε στο κείμενο σημεία ασαφή ή σημεία που μπορείτε να διαβάσετε με πολλούς τρόπους;

Η επεξεργασία των ερωτήσεων διήρκεσε περίπου δεκαπέντε λεπτά. Ακολούθως, ανακοινώθηκαν οι απαντήσεις με στόχο να οριστούν με βάση αυτές τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. Παράλληλα, συμπληρώθηκε από όλες τις ομάδες ο παρακάτω πίνακας μέσα στην τάξη.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Στο τέλος της ώρας ζητήθηκε από τους μαθητές να ανοίξουν τα φύλλα εργασίας που περιείχαν την επόμενη δραστηριότητα της Β΄ φάσης, να διαβάσουν τις ερωτήσεις και να ζητήσουν τις εξηγήσεις που χρειάζονταν.

4^η-5^η-6^η ώρα

Τις τρεις επόμενες διδακτικές ώρες οι μαθητές εκπόνησαν ομαδικά στο εργαστήριο πληροφορικής τις εργασίες τους. Συγκεκριμένα, κάθε ομάδα μελέτησε ένα ποίημα απαντώντας σε ερωτήσεις που αφορούσαν στο περιεχόμενο, στη μορφή και στην ένταξη του ποιήματος στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση. Έγινε προσπάθεια να απλοποιηθούν οι εργασίες που ανατέθηκαν στους μαθητές σε σχέση με αυτές που προέβλεπε το σενάριο, καθώς η μέχρι εκείνη τη στιγμή πορεία εφαρμογής του σεναρίου απεδείκνυε ότι οι περισσότεροι μαθητές του τμήματος είχαν πολύ μικρή σχέση με την ερμηνεία της ποίησης και έτσι θεωρήθηκε ότι ιδιαίτερα απαιτητικές ερωτήσεις ήταν πολύ δύσκολο να απαντηθούν με στοιχειώδη επάρκεια. Επίσης, αφαιρέθηκαν οι ερωτήσεις που προέβλεπαν την παρακολούθηση βίντεο από τις ομάδες (έστω και αν αυτές θεωρήθηκαν από τον διδάσκοντα ενδιαφέρουσες) για καθαρά πρακτικούς λόγους,

καθώς δεν ήταν δυνατή η ταυτόχρονη προβολή δύο ή περισσότερων βίντεο στον ίδιο χώρο. Τα κείμενα που μελέτησε κάθε ομάδα είναι τα παρακάτω:

1^η ομάδα: Α. Κάλβος, [«Ο φιλόπατρις»](#)

2^η ομάδα: Κ. Παλαμάς, [«Ο δωδεκάλογος του γύφτου \(απόσπασμα από τον «Προφητικό»\)»](#)

3^η ομάδα: Κ. Π. Καβάφης, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#)

4^η ομάδα: Γ. Σεφέρης, [«“Επί Ασπαλάθων...”»](#)

5^η ομάδα: Γ. Ρίτσος, [«Ρωμιοσύνη»](#)

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης των εργασιών ο διδάσκων είχε την εποπτεία της δουλειάς των μαθητών. Ωστόσο, μετά το τέλος κάθε ώρας, κατά την εξέταση του υλικού που είχε αναρτηθεί στο Wiki, συχνά διαπιστωνόταν από τον διδάσκοντα ότι υπήρχαν κάποια σημεία που έπρεπε οι μαθητές να τα προσέξουν περισσότερο και να τους επιφέρουν κάποιες αλλαγές. Οι επισημάνσεις αυτές γίνονταν με τη μορφή σχολίων στο Wiki. Δόθηκαν οδηγίες στους μαθητές όποια μέλη κάθε ομάδας είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο από το σπίτι να κάνουν τις απαραίτητες διορθώσεις μετά από σχετική ενημέρωση των υπολοίπων μελών που δεν είχαν τη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Με τον τρόπο αυτό επιτεύχθηκε η επέκταση της συνεργασίας μαθητών και εκπαιδευτικού πέρα από την αίθουσα διδασκαλίας, δυνατότητα που αποτελεί βασική αρχή της λειτουργίας των Wiki (Παντζαρέλας, 2012). Παρατίθεται ένα παράδειγμα εργασίας που σχολιάστηκε από τον διδάσκοντα στο Wiki και στη συνέχεια συμπληρώθηκε από τους μαθητές⁷. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές πρόσεξαν ιδιαίτερα τις διορθώσεις χάρη στις οποίες βελτιώθηκε η τελική εργασία που παρουσιάστηκε. Έτσι, έγιναν αρκετές διορθώσεις με στόχο όλες οι εργασίες να είναι τουλάχιστον επαρκείς, έστω και αν κάποιες ήταν απλοϊκές.

⁷ Βλ. ό.π. με τη σειρά τα αρχεία [ergasia_B_fasi_1](#), [diorthosi_ergasias](#) και [ergasia_B_fasi_2](#).

7^η ώρα

Την έβδομη διδακτική ώρα έγιναν οι παρουσιάσεις των εργασιών στην ολομέλεια της τάξης. Ο διδάσκων και οι μαθητές κάθε ομάδας απηύθυναν ερωτήσεις κατά την παρουσίαση. Η συμμετοχή των περισσότερων μαθητών κρίνεται ικανοποιητική.

8^η ώρα

Την όγδοη και τελευταία διδακτική ώρα έγινε αξιολόγηση του σεναρίου. Οι μαθητές και ο διδάσκων συζήτησαν για τον τρόπο με τον οποίο δούλεψε κάθε ομάδα και τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά την εκπόνηση των δραστηριοτήτων. Κάποιοι μαθητές δήλωσαν ικανοποιημένοι από τη συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας, ενώ κάποιοι παραπονέθηκαν ότι δεν ήταν ισότιμη η συμμετοχή όλων των μελών στην εκπόνηση των εργασιών. Ένα φύλλο αξιολόγησης δόθηκε στους μαθητές με διπλό στόχο αφενός, να ελεγχθεί ο βαθμός κατανόησης των όσων διδάχτηκαν και αφετέρου, να γίνει αξιολόγηση της διδακτικής πορείας του σεναρίου. Η επεξεργασία των ερωτηματολογίων απέδειξε ότι οι περισσότεροι μαθητές αποκόμισαν γνώσεις για τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας και της παραδοσιακής ποίησης και ότι, ενώ αρχικά φαινόταν ότι οι μαθητές ήταν αδιάφοροι για την ποίηση και τη λειτουργία της, στην πορεία εφαρμογής του σεναρίου η αξιοποίηση των ΤΠΕ και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος προσέλκυσαν το ενδιαφέρον των περισσότερων.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ 1

Α΄ φάση

Δημιουργήστε μια σελίδα με θέμα την ποίηση. Πείτε την άποψή σας, παραθέστε ποιήματα ολόκληρα ή μεμονωμένους στίχους που θυμάστε, βάλτε χρώμα και εικόνα.

Ποια άποψη για την ποίηση εκφράζεται στο παρακάτω ποίημα; Τι είναι για σας η ποίηση;

Νίκος Αλέξης Ασλάνογλου *Arspoetica*

Το ποίημα θέλω να είναι νύχτα, περιπλάνηση
σε ξεμοναχιασμένους δρόμους και σε αρτηρίες
όπου η ζωή χορεύει. Θέλω να είναι
αγώνας, όχι μια μουσική που λύνεται
μα πάθος για την μέσα έκφραση μιας ασυναρτησίας
μιας αταξίας που θα γίνει παρανάλωμα
αν δεν τα παίξουμε όλα για όλα.
Όταν οι άλλοι, αδιάφοροι, με σιγουριά ξοδεύονται άσκοπα ή
ετοιμάζονται το βράδυ
να πεθάνουν, όλη τη νύχτα ψάχνω για ψηφίδες αδιάφθορες
μες στον μονόλογο τον καθημερινό κι ας είναι οι πιο
φθαρμένες. Να φεγγίζουν μες στο πυκνό σκοτάδι τους σαν τ'
αχαμνά ζώφια τυχαίες, σκοτωμένες απ' το νόημα
με αίσθημα ποτισμένες.

Ατομική εργασία για το σπίτι

Σίγουρα θα έχετε διαβάσει κάποιο ποίημα που έχει θέμα την πατρίδα. Αυτό θα είναι και το θέμα που θα πραγματευτούμε στη συνέχεια των μαθημάτων. Θα εξετάσουμε δηλαδή παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στην πατρίδα. Για αρχή, βρείτε μερικά τέτοια ποιήματα (που ίσως σας αρέσουν ιδιαίτερα) και παρουσιάστε πολύ σύντομα το περιεχόμενό τους. Θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να βρείτε μια εικόνα η οποία κατά τη γνώμη σας αποδίδει την απάντηση στο ερώτημα "Τι είναι η πατρίδα μας;"

Β' φάση

1. Διαβάζουμε με προσοχή το παρακάτω ποίημα του Ι. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας» και απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ιωάννης Πολέμης Τι είναι η πατρίδα μας

Τι είναι η πατρίδα μας; Μην είν' οι κάμποι;

Μην είναι τ' άσπαρτα ψηλά βουνά;

Μην είναι ο ήλιος της, που χρυσολάμπει;

Μην είναι τ' άστρα της τα φωτεινά;

Μην είναι κάθε της ρηχό ακρογιάλι

και κάθε χώρα της με τα χωριά;

κάθε νησάκι της που αγνά προβάλλει,

κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μην είναι τάχατε τα ερειπωμένα

αρχαία μνημεία της χρυσή στολή

που η τέχνη εφόρεσε και το καθένα

μια δόξα αθάνατη αντιλαλεί;

Όλα πατρίδα μας! Κι αυτά κι εκείνα,

και κάτι που 'χουμε μες την καρδιά
και λάμπει αθώρητο σαν ήλιου αχτίνα
και κράζει μέσα μας: Εμπρός παιδιά!

- Διακρίνουμε στροφές στο ποίημα; Κάθε στροφή έχει ορισμένο αριθμό στίχων; Υπάρχει ομοιοκαταληξία και μέτρο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί;
- Χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα;
- Το ποίημα αναφέρεται σε μια έννοια και γύρω της «χτίζει μια ιστορία»; Ο κόσμος του ποιήματος αμφισβητεί τον κόσμο όπως εμείς τον γνωρίζουμε;
- Ο τίτλος του ποιήματος μας προϊδεάζει για το περιεχόμενο;

Το ποίημα που μελετήσαμε ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση. Επομένως, απαντώντας στις ερωτήσεις εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης, τα οποία πρέπει να συμπληρώσουμε στην αριστερή στήλη του παρακάτω πίνακα. Τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης θα τα συμπληρώσουμε στη δεξιά στήλη του πίνακα με βάση όσα παρακολουθήσουμε από τις ομάδες που μελέτησαν μοντέρνο ποίημα.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

6.	
----	--

2. Α. Κάλβος, «Ο φιλόπατρις»

Ο Μ. Αυγέρης στο δοκίμιό του «Ο Κάλβος και η εποχή του» σημειώνει: «Τα κύρια χαρακτηριστικά της ποίησης του Κάλβου είναι ο επαναστατικός πατριωτισμός κι η αδιάκοπη έξαρση της αρετής στη ζωή των λαών[...] Η αρετή στον Κάλβο παρουσιάζεται σαν επαναστατική αξία, σαν το κύριο κίνητρο της αγάπης στην ελευθερία, που υποκινεί το μίσος κατά της αδικίας, της βίας και της τυραννίας... Είναι αξεχώριστα στην ποίησή του Πατρίδα, Ελευθερία κι Αρετή, αποθεώνονται και παρουσιάζονται μέσα σε ιδανικό φως..»

Στόχος μας είναι να γνωρίσουμε την εικόνα της Πατρίδας όπως ο Α. Κάλβος τη σκιαγράφησε με τους στίχους του. Τι είναι η Πατρίδα για τον ποιητή; Είναι σύνθετη έννοια; Ποιο συναίσθημα εκδηλώνει έντονα ο ποιητής; Πώς συνδέει την Πατρίδα με την ύπαρξη του ανθρώπου; Με ποιους τρόπους ο ποιητής παρουσιάζει την Πατρίδα; Ποιες απηγήσεις του κλασικισμού και του ρομαντισμού εντοπίζουμε στον «Φιλόπατρι» του Α. Κάλβου;

1^η Δραστηριότητα

Τι πιστεύουμε ότι παρακίνησε τον Α. Κάλβο να συνθέσει την ωδή «Ο φιλόπατρις» και πώς μας προδιαθέτει ο τίτλος της ωδής ως αναγνώστες;

Η φιλοπατρία είναι ο πυρήνας της ωδής· προσπαθούμε να γνωρίσουμε την τεχνική που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να την αναδείξει με την επόμενη δραστηριότητα.

2^η Δραστηριότητα

Το έντονο συναίσθημα της φιλοπατρίας δίνεται κλιμακωτά μέχρι την κορύφωσή του. Χρωματίζουμε: λέξεις και εκφράσεις, που υπογραμμίζουν την κλιμάκωση του συναισθήματος μέχρι την κορύφωσή του. Χρησιμοποιούμε διαφορετικό χρώμα και διαφορετική γραμματοσειρά. Χρησιμοποιούμε διαφορετικό μέγεθος γραμματοσειράς για να υπογραμμίσουμε την κεντρική έννοια ή έννοιες που αναδεικνύει η ωδή.

3^η Δραστηριότητα

Εντοπίζουμε τις εικόνες της ωδής. Διαπιστώνουμε ότι είναι εικόνες οπτικές, ακουστικές αλλά και εικόνες στις οποίες συμμετέχουν δύο ή περισσότερες αισθήσεις (σχήμα συναισθησίας) Χρωματίζουμε τις εικόνες με διαφορετικό χρωματισμό, αλλάζουμε τη γραμματοσειρά και το μέγεθός της για να αναδείξουμε την ποικιλία των εικόνων. Συμπληρώνουμε τον πίνακα:

Εικόνες οπτικές	Εικόνες ακουστικές	Εικόνες με το σχήμα της συναισθησίας

4^η Δραστηριότητα

Για την τέταρτη δραστηριότητα πρέπει να ξαναθυμηθούμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, όπως τα εντοπίσαμε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Με βάση όσα έχουμε διαπιστώσει να δικαιολογήσετε την ένταξη του ποιήματος στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση.

ΟΜΑΔΑ 2

Α΄ φάση

Δημιουργήστε μια σελίδα με θέμα την ποίηση. Πείτε την άποψή σας, παραθέστε ποιήματα ολόκληρα ή μεμονωμένους στίχους που θυμάστε, βάλτε χρώμα και εικόνα.

Ποια άποψη για την ποίηση εκφράζεται στο παρακάτω ποίημα; Τι είναι για σας η ποίηση;

Κωστής Παλαμάς Ο Ποιητής

Ο Ήλιος έπλασε τον κρίνο,
δόξα της ολόανθης γης,
και τον κύκνο που είν' ο κρίνος
μιας λευκόφτερης ζωής
τον αϊτό, να τόνε σέρνει
στα ύψη του μαγνητιστής,
και το φέγγος της σελήνης
της ερωτικής.
Κι ωνειρεύτη πλάσμα πιο μεστό
από κρίνους, κύκνους, φέγγη, αϊτούς,
κι έπλασε τον ποιητή.
Βλέπει σε κατάματα, ω θεε',
μόνος φτάνει ως την καρδιά σου,
και μας λέει τι βρίσκει εκεί.

Ατομική εργασία για το σπίτι

Σίγουρα θα έχετε διαβάσει κάποιο ποίημα που έχει θέμα την πατρίδα. Αυτό θα είναι και το θέμα που θα πραγματευτούμε στη συνέχεια των μαθημάτων. Θα εξετάσουμε δηλαδή παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στην πατρίδα. Για αρχή βρείτε

μερικά τέτοια ποιήματα (που ίσως σας αρέσουν ιδιαίτερα) και παρουσιάστε πολύ σύντομα το περιεχόμενό τους. Θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να βρείτε μια εικόνα η οποία κατά τη γνώμη σας αποδίδει την απάντηση στο ερώτημα "Τι είναι η πατρίδα μας;"

Β' φάση

1. Διαβάζουμε με προσοχή το παρακάτω ποίημα του Ι. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας» και απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ιωάννης Πολέμης Τι είναι η πατρίδα μας

Τι είναι η πατρίδα μας; Μην είν' οι κάμποι;

Μην είναι τ' άσπαρτα ψηλά βουνά;

Μην είναι ο ήλιος της, που χρυσολάμπει;

Μην είναι τ' άστρα της τα φωτεινά;

Μην είναι κάθε της ρηχό ακρογιάλι

και κάθε χώρα της με τα χωριά;

κάθε νησάκι της που αχνά προβάλλει,

κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μην είναι τάχατε τα ερειπωμένα

αρχαία μνημεία της χρυσή στολή

που η τέχνη εφόρεσε και το καθένα

μια δόξα αθάνατη αντιλαλεί;

Όλα πατρίδα μας! Κι αυτά κι εκείνα,

και κάτι που 'χουμε μες την καρδιά

και λάμπει αθώρητο σαν ήλιου αχτίνα

και κράζει μέσα μας: Εμπρός παιδιά!

- Διακρίνουμε στροφές στο ποίημα; Κάθε στροφή έχει ορισμένο αριθμό στίχων; Υπάρχει ομοιοκαταληξία και μέτρο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί;
- Χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα;
- Το ποίημα αναφέρεται σε μια έννοια και γύρω της «χτίζει μια ιστορία»; Ο κόσμος του ποιήματος αμφισβητεί τον κόσμο όπως εμείς τον γνωρίζουμε;
- Ο τίτλος του ποιήματος μας προϊδεάζει για το περιεχόμενο;

Το ποίημα που μελετήσαμε ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση. Επομένως, απαντώντας στις ερωτήσεις εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης, τα οποία πρέπει να συμπληρώσουμε στην αριστερή στήλη του παρακάτω πίνακα. Τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης θα τα συμπληρώσουμε στη δεξιά στήλη του πίνακα με βάση όσα παρακολουθήσουμε από τις ομάδες που μελέτησαν μοντέρνο ποίημα.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

2. Κ Παλαμάς, [Ο Δωδεκάλογος του γύφτου \(απόσπασμα από τον Προφητικό\)](#)

1^η δραστηριότητα

Το ιστορικό πλαίσιο του συνθετικού ποιήματος του Κ. Παλαμά Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου τοποθετείται την παραμονή της Άλωσης. Ο χρόνος γραφής του 1899, λίγο μετά την εθνική ταπείνωση του 1897, οι ιδέες και ο στοχασμός του ποιητή συναιρούν το κείμενο με τους αγώνες και τις επιδιώξεις της εποχής του ποιητή. Ο ποιητής, γνώστης της ιστορικής πορείας του Γένους, εκφράζει τη συνείδηση του έθνους του. Αν και η πατρίδα βρίσκεται σε μια πολύ δύσκολη στιγμή και κινδυνεύει με αφανισμό, ο ποιητής έχει τη βεβαιότητα της επικείμενης αναγέννησής της. Δηλώνει την αγάπη για την πατρίδα του. Σε ποια σημεία του αποσπάσματος φαίνεται; Γράφουμε μία παράγραφο 80–100 λέξεων.

2^η δραστηριότητα

Στους στ. 1-24 ο αφανισμός της Χώρας, σύμφωνα με τον προφητικό λόγο του Ποιητή, δίδεται σταδιακά. Εντοπίζουμε τους στίχους που παρουσιάζουν τις τρεις φάσεις του αφανισμού της Χώρας. Σημειώνουμε σε κάθε φάση τα πρόσωπα, που δηλώνουν την προφητική ρήση, τα κυρίαρχα ρήματα και τα εκφραστικά μέσα, που σε κάθε φάση αισθητοποιούν την πτώση της Χώρας. Χρωματίζουμε τις τρεις φάσεις με διαφορετικό χρωματισμό, που να αποδίδει την ατμόσφαιρα των στίχων.

3^η δραστηριότητα

Στους στ. 25-41 δίδεται η επικείμενη αναγέννηση της Ψυχής της Χώρας. Εντοπίζουμε τα στάδια αναγέννησης της Χώρας στο ποίημα και σημειώνουμε σε κάθε στάδιο τα κυρίαρχα ρήματα και τα εκφραστικά μέσα, που αισθητοποιούν την αναγέννηση της Χώρας. Χρωματίζουμε τα στάδια αναγέννησης με διαφορετικό χρωματισμό. Αλλάζουμε τη γραμματοσειρά, το μέγεθος και το χρώμα της στους στίχους στους οποίους εντοπίζουμε την αισιοδοξία του Προφήτη–ποιητή για την αναγέννηση του Ελληνισμού.

4^η δραστηριότητα

Για την τέταρτη δραστηριότητα πρέπει να ξαναθυμηθούμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης, όπως τα εντοπίσαμε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Με βάση όσα έχουμε διαπιστώσει να δικαιολογήσετε την ένταξη του ποιήματος στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση.

ΟΜΑΔΑ 3

Α΄ φάση

Δημιουργήστε μια σελίδα με θέμα την ποίηση. Πείτε την άποψή σας, παραθέστε ποιήματα ολόκληρα ή μεμονωμένους στίχους που θυμάστε, βάλτε χρώμα και εικόνα.

Ποια άποψη για την ποίηση εκφράζεται στο παρακάτω ποίημα; Τι είναι για σας η ποίηση;

Τίτος Πατρίκιος, Στίχοι

Στίχοι που κραυγάζουν

στίχοι που ορθώνονται τάχα σαν ξιφολόγχες

στίχοι που απειλούν την καθεστηκυία τάξη

και μέσα στους λίγους πόδες τους

κάνουν η ανατρέπουν την επανάσταση,

άχρηστοι, ψεύτικοι, κομपाστικοί,

γιατί κανένας στίχος σήμερα δεν ανατρέπει καθεστώτα

κανένας στίχος δεν κινητοποιεί τις μάζες...

(Ποιες μάζες;... Μεταξύ μας τώρα

ποιοι σκέφτονται τις μάζες;...

Το πολύ: μια λύτρωση ατομική -αν όχι ανάδειξη!...)

Γι' αυτό κι εγώ δεν γράφω πια

για να προσφέρω χάρτινα ντουφέκια,

όπλα από λόγια φλύαρα και κούφια!

Μόνο μιαν άκρη της αλήθειας να σηκώσω

να ρίξω λίγο φως στην πλαστογραφημένη μας ζωή-

όσο μπορώ, κι όσο κρατήσω!...

Ατομική εργασία για το σπίτι

Σίγουρα θα έχετε διαβάσει κάποιο ποίημα που έχει θέμα την πατρίδα. Αυτό θα είναι και το θέμα που θα πραγματευτούμε στη συνέχεια των μαθημάτων. Θα εξετάσουμε, δηλαδή, παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στην πατρίδα. Για αρχή, βρείτε μερικά τέτοια ποιήματα (που ίσως σας αρέσουν ιδιαίτερα) και παρουσιάστε πολύ σύντομα το περιεχόμενό τους. Θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να βρείτε μια εικόνα η οποία, κατά τη γνώμη σας, αποδίδει την απάντηση στο ερώτημα "Τι είναι η πατρίδα μας;"

Β' φάση

1. Διαβάζουμε με προσοχή το παρακάτω ποίημα του Ι. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας» και απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ιωάννης Πολέμης Τι είναι η πατρίδα μας

Τι είναι η πατρίδα μας; Μην είν' οι κάμποι;
Μην είναι τ' άσπαρτα ψηλά βουνά;
Μην είναι ο ήλιος της, που χρυσολάμπει;
Μην είναι τ' άστρα της τα φωτεινά;

Μην είναι κάθε της ρηχό ακρογιάλι
και κάθε χώρα της με τα χωριά;
κάθε νησάκι της που αγνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μην είναι τάχατε τα ερειπωμένα
αρχαία μνημεία της χρυσή στολή
που η τέχνη εφόρεσε και το καθένα
μια δόξα αθάνατη αντιλαλεί;

Όλα πατρίδα μας! Κι αυτά κι εκείνα,
και κάτι που 'χουμε μες την καρδιά
και λάμπει αθώρητο σαν ήλιου αχτίνα
και κράζει μέσα μας: Εμπρός παιδιά!

- Διακρίνουμε στροφές στο ποίημα; Κάθε στροφή έχει ορισμένο αριθμό στίχων; Υπάρχει ομοιοκαταληξία και μέτρο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί;
- Χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα;
- Το ποίημα αναφέρεται σε μια έννοια και γύρω της «χτίζει μια ιστορία»; Ο κόσμος του ποιήματος αμφισβητεί τον κόσμο όπως εμείς τον γνωρίζουμε;
- Ο τίτλος του ποιήματος μας προϊδεάζει για το περιεχόμενο;

Το ποίημα που μελετήσαμε ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση. Επομένως απαντώντας στις ερωτήσεις εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης, τα οποία πρέπει να συμπληρώσουμε στην αριστερή στήλη του παρακάτω πίνακα. Τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης θα τα συμπληρώσουμε στη δεξιά στήλη του πίνακα με βάση όσα θα παρακολουθήσουμε από τις ομάδες που μελέτησαν μοντέρνο ποίημα.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	

5.	
6.	

2. Κ. Π. Καβάφης «Περιμένοντας τους βαρβάρους»

1^η δραστηριότητα

Στο ποίημα ο Καβάφης παρουσιάζει την παρηκμασμένη πολιτεία να αντιδρά στη φημολογούμενη έλευση των Βαρβάρων. Η πολιτεία είναι η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Έχει ενδιαφέρον να εξακριβώσουμε τη στάση που δηλώνεται στο ποίημα απέναντι σε μια χώρα που κινδυνεύει. Συμπληρώνουμε τον πίνακα με στίχους από τα ποιήματα που φανερώνουν τη στάση αυτή.

2^η δραστηριότητα

Διαβάζοντας το παραπάνω ποίημα του Κ.Π.Καβάφη διακρίνουμε την ικανότητά του να αντλεί από την Ιστορία και να εκφράζεται με γλώσσα ζωντανή τόσο «που μηδένιζε την απόσταση της ποίησης, από την κοινή και καθημερινή συνεννόηση» (Γ. Δάλλας).

Έχοντας υπόψη και τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Ο Καβάφης, μολονότι ανήκει στη λόγια παράδοση, συμπεριφέρεται προς τη γλώσσα σαν δημοτικιστής [...] από την άποψη της ψυχολογικής διάθεσης του ανθρώπου που θέλει να μιλήσει μια παρούσα λαλιά...» (Γ. Σεφέρης)

«Στη γλώσσα του Καβάφης δεν υπάρχει ούτε μία λέξη πλαστή, με ψεύτικη λάμψη, με ξένα στολίδια. Γιατί εκείνος γνωρίζει τη μοναδική αλήθεια: πως γλωσσοπλάστης μπορεί να είναι μονάχα ο λαός, όχι ο ποιητής [...] Ο ποιητής έρχεται και αξιοποιεί το γλωσσικό θησαυρό όπως έχει διαμορφωθεί στο στόμα του λαού.[...] Μέσα σ' άλλα πολύτιμα μαθήματα που μας έχει δώσει με το έργο του ο Καβάφης, είναι και ο σεβασμός στη γλώσσα μας ....» (Μαργαρίτα Δαλμάτη)

«έβλεπε την ελληνική γλώσσα, από την αρχαία ως τη σύγχρονη εποχή, ως πολύμορφη, αλλά ενιαία οντότητα, γεμάτη πλούτη για τον ποιητή...» (P. Bean) φτιάχνουμε έναν πίνακα με τα χαρακτηριστικά της γλώσσας και της μορφής του ποιήματος στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε την προσωπική ποιητική φωνή του Καβάφη.

3^η δραστηριότητα

Το παραπάνω ποίημα του Κ. Π. Καβάφη μας βοήθησε να κατανοήσουμε τη σχέση του ποιητή Καβάφη με την πατρίδα;

Διαβάζουμε και το άρθρο [«Ο ποιητής θα μας περιμένει στο νέο του σπίτι»](#), το οποίο θα μας βοηθήσει να απαντήσουμε στο ερώτημα

Απαντάμε στο ερώτημα με ένα κείμενο–σχόλιο περίπου 80 λέξεων. Το γράφουμε με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word). Χρησιμοποιούμε διαφορετική γραμματοσειρά και μέγεθος στα σημεία του κειμένου μας που θέλουμε να δώσουμε έμφαση.

4^η Δραστηριότητα

Για την τέταρτη δραστηριότητα πρέπει να ξαναθυμηθούμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, όπως τα εντοπίσαμε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Με βάση όσα έχουμε διαπιστώσει να δικαιολογήσετε την ένταξη του ποιήματος στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση.

ΟΜΑΔΑ 4

Α΄ φάση

Δημιουργήστε μια σελίδα με θέμα την ποίηση. Πείτε την άποψή σας, παραθέστε ποιήματα ολόκληρα ή μεμονωμένους στίχους που θυμάστε, βάλτε χρώμα και εικόνα.

Ποια άποψη για την ποίηση εκφράζεται στο παρακάτω ποίημα; Τι είναι για σας η ποίηση;

Θανάσης Φωτιάδης Ήθελε να γνωρίσει ποιητή

Από μικρός, πριν έρθουν στην πρωτεύουσα,

ότι άρχισαν στο σχολειό λογοτεχνία,

του ήταν όνειρο γλυκό, ιδανικό,

να γνωρίσει ένα ζωντανό Ποιητή!

Μετά ήρθαν πόλεμοι, κατοχές, ανατροπές και άλλα,

και τ' όνειρο καθυστερούσε.

Όσπου ο πατέρας του --γνωστός κολλυβιστής--

αγόρασε ένα ρετιρέ στα Εξάρχεια,

και μείναν όλοι.

Ήθελε να γνωρίσει Ποιητή...

Του δώσαν απ' το Υπουργείο τη διεύθυνση

του Μεγάλου Μεγάρου Διανοομένων (Μ.Μ.Δ.).

Μπήκε στα μάρμαρα και στα γυαλιά και στα χαλιά

και προχωρούσε σύμφωνα με τα βέλη :

Προς Πεζογράφους --- αυτός αριστερά : Προς Ποιητάς. ->

Προς Κλασσικούς --- αυτός αριστερά : Προς σύγχρονους. ->

Προς Επικούς --- αυτός αριστερά : Προς Λυρικούς. ->

Προς Ομοιοκατάληκτους --- αυτός αριστερά : Προς Ελευθεροστίχους. ->

Προς Συμφωνούντας --- αυτός αριστερά : Προς Διαφωνούντας ... ->

Άνοιξε μ' ανείπωτη χαρά την πόρτα και βρέθηκε αναπάντεχα στο δρόμο!

Ατομική εργασία για το σπίτι

Σίγουρα θα έχετε διαβάσει κάποιο ποίημα που έχει θέμα την πατρίδα. Αυτό θα είναι και το θέμα που θα πραγματευτούμε στη συνέχεια των μαθημάτων. Θα εξετάσουμε δηλαδή παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στην πατρίδα. Για αρχή, βρείτε μερικά τέτοια ποιήματα (που ίσως σας αρέσουν ιδιαίτερα) και παρουσιάστε πολύ σύντομα το περιεχόμενό τους. Θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να βρείτε μια εικόνα, η οποία κατά τη γνώμη σας αποδίδει την απάντηση στο ερώτημα "Τι είναι η πατρίδα μας;"

Β' φάση

1. Διαβάζουμε με προσοχή το παρακάτω ποίημα του Ο. Ελύτη «Ο Ήλιος»(απόσπασμα από το έργο Ο ήλιος ο ηλιάτορας) και απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ο ΗΛΙΟΣ

Ε σεις στεριές και θάλασσες
τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές
ακούτε τα χαμπέρια μου
μέσα στα μεσημέρια μου
«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»
Από τη μέση του εγκρεμού
στη μέση του αλλού πελάγου
κόκκινα κίτρινα σπαρτά
νερά πράσινα κι άπατα
«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»
Με τα μικρά χαμίνια του
καβάλα στα δελφίνια του
με τις κοπέλες τις γυμνές
που καίγονται στις αμμουδιές
με τους λοξάτους πετεινούς
και με τα κουκουρίκου τους!

- Σχολιάστε το μέτρο και την ομοιοκαταληξία. Πώς θα χαρακτηρίζατε τον στίχο;

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί; Εντοπίζετε λεξιλογικούς συνδυασμούς που σας ξενίζουν;
- Ποιο εκφραστικό μέσο κυριαρχεί στο ποίημα;
- Τι παρατηρείτε ως προς τη χρήση των σημείων στίξης στο κείμενο;
- Μπορείτε να κατανοήσετε με την πρώτη ανάγνωση τον νοηματικό κόσμο του κειμένου;
- Εντοπίζετε στο κείμενο σημεία ασαφή ή σημεία που μπορείτε να διαβάσετε με πολλούς τρόπους;
- Το ποίημα που μελετήσαμε ανήκει στη μοντέρνα ποίηση. Επομένως απαντώντας στις ερωτήσεις εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης, τα οποία πρέπει να συμπληρώσουμε στη δεξιά στήλη του παρακάτω πίνακα. Τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης θα τα συμπληρώσουμε στην αριστερή στήλη του πίνακα με βάση όσα παρακολουθήσουμε από τις ομάδες που μελέτησαν παραδοσιακό ποίημα.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

2. Γ. Σεφέρης, «Επί Ασπαλάθων...»

Ο Γ. Σεφέρης παρουσιάζει αρχαίους μύθους προσαρμοσμένους στη σύγχρονη πραγματικότητα, έτσι που να εκφράζουν σύγχρονες εμπειρίες. Στο ποίημα «Επί ασπαλάθων...» χρησιμοποίησε τον Αρδιαίο του πλατωνικού μύθου. Στόχος μας είναι να γνωρίσουμε τον τρόπο αξιοποίησης των μύθων, προκειμένου να κατανοήσουμε τη στάση του ποιητή ως Έλληνα πολίτη και πολιτικού έναντι της πατρίδας του.

1^η δραστηριότητα

Ο Γ. Σεφέρης περιγράφει στο ποίημα εικόνες της πατρίδας. Βάσει των στοιχείων της περιγραφής πώς θα χαρακτηρίζαμε την περιγραφή; Βρίσκουμε εικόνες της πατρίδας που συμφωνούν με την παραπάνω περιγραφή και τις συνοδεύουμε με τους αντίστοιχους στίχους.

2^η δραστηριότητα

Στο ποίημα δίνεται υπαινικτικά η στάση του Γ. Σεφέρη ως Έλληνα πολίτη και πολιτικού έναντι της πατρίδας. Να εξηγήσουμε, συμβουλευόμενοι το σχετικό σημείωμα στο σχολικό βιβλίο και παραπέμποντας στους σχετικούς στίχους του ποιήματος, πώς αξιοποιείται ο μύθος του Αρδιαίου τυράννου στην κατεύθυνση αυτή.

3^η δραστηριότητα

Λαμβάνοντας υπόψη την περίοδο στην οποία αναφέρεται έμμεσα το ποίημα και την περίφημη δήλωση του ποιητή δυο χρόνια μετά την επιβολή του δικτατορικού καθεστώτος στην Ελλάδα, να αναφερθούμε σε ένα σύντομο άρθρο στη στάση του ποιητή απέναντι στην κατάλυση της δημοκρατίας.

4^η δραστηριότητα

Για την τέταρτη δραστηριότητα πρέπει να ξαναθυμηθούμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, όπως τα εντοπίσαμε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Με βάση όσα έχουμε διαπιστώσει να δικαιολογήσετε την ένταξη του ποιήματος στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση.

ΟΜΑΔΑ 5

Α΄ φάση

Δημιουργήστε μια σελίδα με θέμα την ποίηση. Πείτε την άποψή σας, παραθέστε ποιήματα ολόκληρα ή μεμονωμένους στίχους που θυμάστε, βάλτε χρώμα και εικόνα.

Ποια άποψη για την ποίηση εκφράζεται στο παρακάτω ποίημα; Τι είναι για σας η ποίηση;

Νικηφόρος Βρεττάκος **Αν δεν μού 'δινες την ποίηση Κύριε**

Αν δε μου 'δινες την ποίηση, Κύριε,
δε θα 'χα τίποτα για να ζήσω.
Αυτά τα χωράφια δε θα 'ταν δικά μου.
Ενώ τώρα ευτύχησα να 'χω μηλιές,
να πετάζουνε κλώνους οι πέτρες μου,
να γιομίσουν οι φούχτες μου ήλιο,
η έρημός μου λαό,
τα περιβόλια μου αηδόνια.

Λοιπόν; Πως σου φαίνονται; Είδες
τα στάχνα μου, Κύριε; Είδες τ' αμπέλια μου;
Είδες τι όμορφα που πέφτει το φως
στις γαλήνιες κοιλάδες μου;
Κι έχω ακόμη καιρό!
Δεν ξεχέρσωσα όλο το χώρο μου, Κύριε.
Μ' ανασκάφτει ο πόνος μου κι ο κλήρος μου μεγαλώνει.
Ασωτεύω το γέλιο μου σαν ψωμί που μοιράζεται.

Όμως,
δεν ξοδεύω τον ήλιό σου άδικα.
Δεν πετώ ούτε ψίχουλο απ' ό,τι μου δίνεις.
Γιατί σκέφτομαι την ερμιά και τις κατεβασιές του χειμώνα.
Γιατί θα 'ρθει το βράδυ μου. Γιατί φτάνει όπου να 'ναι
το βράδυ μου, Κύριε, και πρέπει
να 'χω κάμει πριν φύγω την καλύβα μου εκκλησιά
για τους τσοπάνηδες της αγάπης.

Ατομική εργασία για το σπίτι

Σίγουρα θα έχετε διαβάσει κάποιο ποίημα που έχει θέμα την πατρίδα. Αυτό θα είναι και το θέμα που θα πραγματευτούμε στη συνέχεια των μαθημάτων. Θα εξετάσουμε, δηλαδή, παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στην πατρίδα. Για αρχή, βρείτε μερικά τέτοια ποιήματα (που ίσως σας αρέσουν ιδιαίτερα) και παρουσιάστε πολύ σύντομα το περιεχόμενό τους. Θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να βρείτε μια εικόνα η οποία κατά τη γνώμη σας αποδίδει την απάντηση στο ερώτημα "Τι είναι η πατρίδα μας;"

Β' φάση

1. Διαβάζουμε με προσοχή το παρακάτω ποίημα του Ο. Ελύτη «Ο Ήλιος»(απόσπασμα από το έργο Ο ήλιος ο ηλιάτορας) και απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ο ΗΛΙΟΣ

Ε σεις στεριές και θάλασσες
τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές
ακούτε τα χαμπέρια μου
μέσα στα μεσημέρια μου
«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»
Από τη μέση του εγκρεμού
στη μέση του αλλού πελάγου

κόκκινα κίτρινα σπαρτά
νερά πράσινα κι άπατα
«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»
Με τα μικρά χαμίνια του
καβάλα στα δελφίνια του
με τις κοπέλες τις γυμνές
που καίγονται στις αμμουδιές
με τους λοξάτους πετεινούς
και με τα κουκουρίκου τους!

- Σχολιάστε το μέτρο και την ομοιοκαταληξία. Πώς θα χαρακτηρίζατε τον στίχο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί; Εντοπίζετε λεξιλογικούς συνδυασμούς που σας ξενίζουν;
- Ποιο εκφραστικό μέσο κυριαρχεί στο ποίημα;
- Τι παρατηρείτε ως προς τη χρήση των σημείων στίξης στο κείμενο;
- Μπορείτε να κατανοήσετε με την πρώτη ανάγνωση τον νοηματικό κόσμο του κειμένου;
- Εντοπίζετε στο κείμενο σημεία ασαφή ή σημεία που μπορείτε να διαβάσετε με πολλούς τρόπους;
- Το ποίημα που μελετήσαμε ανήκει στη μοντέρνα ποίηση. Επομένως, απαντώντας στις ερωτήσεις εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης, τα οποία πρέπει να συμπληρώσουμε στη δεξιά στήλη του παρακάτω πίνακα. Τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης θα τα συμπληρώσουμε στην αριστερή στήλη του πίνακα με βάση όσα θα παρακολουθήσουμε από τις ομάδες που μελέτησαν παραδοσιακό ποίημα.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

2. Γ. Ρίτσος: [Ρωμοσύνη](#)

Το ποίημα «Ρωμοσύνη» γράφτηκε από τον Γ. Ρίτσο στο χρονικό διάστημα 1945-1947 και δημοσιεύτηκε το 1954 στον τόμο Αγρύπνια. Ο τίτλος του κειμένου «παραπέμπει στον ιστορικό αλλά και το σύγχρονο ελληνισμό, που βιώνεται ως λαϊκή παράδοση και όχι ως ιστορία ή μυθολογία [...]». Η Ρωμοσύνη ζωντανεύει όλους τους αγώνες του ελληνικού λαού που δεν είναι παρά οι αγώνες αυτού του απότομου και ασυμβίβαστου τόπου, εναντίον των ξένων επιδρομέων...»

1^η δραστηριότητα

Ο άρρηκτος δεσμός φύσης και Έλληνα και η ταύτιση του ελληνικού τοπίου με την Πατρίδα παρουσιάζεται στους στ.1-16 ως πορεία από τη φύση στον άνθρωπο και στην ιδέα. Εξηγούμε πώς δίνεται η πορεία αυτή στο ποίημα εντοπίζοντας και γράφοντας τους σχετικούς στίχους του παραπάνω αποσπάσματος. Υπογραμμίζουμε τις λέξεις (ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα) που έχουν ιδιαίτερο νοηματικό βάρος σε αυτήν την κατεύθυνση. Χρωματίζουμε και αλλάζουμε το μέγεθος της γραμματοσειράς εκείνων των λέξεων που λειτουργούν ως σύμβολα.

2^η δραστηριότητα

Στο ποίημα χρησιμοποιούνται εικόνες τολμηρές, που ξεπερνούν τα όρια της λογικής (υπερρεαλιστικές εικόνες) για να αποδοθεί η αγωνιστικότητα των ανθρώπων. Εντοπίζουμε τις εικόνες αυτές αλλάζοντας το μέγεθος της γραμματοσειράς και προσπαθούμε να τις ερμηνεύσουμε.

3^η δραστηριότητα

Γ. Ρίτσος αγαπούσε τις εικαστικές τέχνες. Έλεγε «τη ζωγραφική την αντιμετωπίζω σαν έναν άλλο τρόπο άσκησης της ποίησης. Βέβαια, το υλικό των δύο τεχνών είναι διαφορετικό, όμως η έκφρασή τους ξεκινάει από το ίδιο κέντρο [...]. Το συγκλονιστικό στοιχείο της ζωγραφικής είναι η δυνατότητά της να αποτυπώνει και να στερεοποιεί εικόνες που από τη φύση τους είναι ρευστές, για να τις ρευστοποιεί κατόπιν με το δικό της τρόπο. Όπως στην ποίηση η μια λέξη βοηθάει την άλλη και η μείξη τους οδηγεί σε μια ανακάλυψη, έτσι και η ζωγραφική λειτουργεί απρόβλεπτα ξεπερνώντας πολλές φορές κάθε προσχέδιο».

Για να εμβαθύνουμε στη σχέση Φύση/Τόπος/Πατρίδα και άνθρωπος αναφερόμαστε στις εικόνες των στίχων 23-34.

Τις εντοπίζουμε. Τι σκιαγραφούν οι εικόνες; Πώς θα τις χαρακτηρίζαμε; Αιτιολογούμε τον χαρακτηρισμό. Στο σχήμα που ακολουθεί στον κεντρικό κύκλο τοποθετούμε τις εικόνες των στίχων 23-34 (χρησιμοποιούμε λέξεις) και στους τρεις μικρούς κύκλους εικαστικά έργα του Γ. Ρίτσου που αναζητούμε στο διαδίκτυο.

4^η δραστηριότητα

Για την τέταρτη δραστηριότητα πρέπει να ξαναθυμηθούμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, όπως τα εντοπίσαμε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Με βάση όσα έχουμε διαπιστώσει να δικαιολογήσετε την ένταξη του ποιήματος στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στη Λέσχη Ανάγνωσης του σχολείου. Η επέκταση της χρονικής διάρκειας του σεναρίου και ο εμπλουτισμός με ποιητικά κείμενα και άλλων ποιητών –παραδοσιακών, μοντέρνων αλλά και μεταμοντέρνων– είναι βασικές προϋποθέσεις για να μπορέσει το σενάριο να εξελιχθεί.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου συνάντησε δυσκολίες που οφείλονταν στη μικρή επαφή των μαθητών με την ποίηση. Οι μαθητές δεν ήταν σε θέση να προσεγγίσουν το νόημα άγνωστων σε αυτούς ποιημάτων ούτε να αντεπεξέλθουν στις ιδιαίτερα απαιτητικές δραστηριότητες του σεναρίου. Έτσι, χρειάστηκε να μειωθούν τα ποιήματα που προβλέπονταν στο συνταγμένο σενάριο και να απλοποιηθούν πολλές ερωτήσεις.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelax_0.pdf [27/4/2013].